

SÖYLEŞİ (*) / İSMAİL BAYER (**)

■ Samimi olarak belirtiyorum, Çalışma Genel Müdürü olmak aklımın köşesinden bile geçmiyordu. Bilmiyordum Çalışma Genel Müdürlüğü'nü. Ben bu göreve, altı hayalet, beş vekalet, iki asalet ve iki yargı kararı ile on beş kez geldim gittim. Yineliyorum, yani on beş kez geldim ve gittim. On beşten sonra ben de yeter dedim. Bu da uzun bir hikaye... Çalışma Genel Müdürlüğü görevine, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak Mehmet Moğultay döneminde başladım.

(*) İsmail Bayer ile söyleşi, dergimiz Genel Yayın Yönetmeni Dr. Naci Önsal gerçekleştirmiştir. / naci.onsal@hotmail.com

(**) 1948 yılında Bigadiç'te doğdu. İlk ve ortaokulu Bigadiç'te, liseyi, yatılı olarak Balıkesir Lisesi'nde okudu. 1967 yılında mezun oldu. Öğrencilik yıllarında sigortasız işlerde çalıştı. Tarım işçiliği, pazarcılık, manifatura mağazası ve berber çıraklığı, muhasebecilik, tütün mubayaası gibi işler yaptı. SSK'da kayıtlı olarak Susurluk Şeker Fabrikası'nda çalıştı. 1971 yılında Ankara'da Sosyal Hizmetler Akademisi'nden mezun oldu. 1971-2000 yılları arasında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda çalıştı. Yüksek Hakem Kurulu Üyeliği, Asgari Ücret Tespit Komisyonu Başkanlığı, ILO/IPEC Projesi Türkiye Koordinatörlüğü, TSE'de standartların saptanmasında temsilci ve resmi arabulucu olarak görev aldı. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans misafir öğretim üyesi, Anadolu Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Medipol Üniversitesi'nde lisans düzeyinde misafir öğretim üyesi olarak görev aldı. Bayer'in çalışma yaşamı, iş hukuku ve sosyal hizmetler alanında değişik çalışmaları, yayınları ve makaleleri vardır. / ismail.bayer1@yahoo.com

■ O dönemdeki adıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda çalışmaya nasıl başladınız? Bu sizin için bir hedef miydi?

Açıkça söylemek gerekirse, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile ilgili, önceden hiç bir planım yoktu. Biraz tesadüfler, biraz da bu alandaki çalışmalarım ve beni seven çevrem bu konuda büyük rol oynadı.

Biz 68 kuşağıyız. Ankara'ya 1967 yılında öğrenim için geldim, daha önce hiç bilmezdim. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni kazanmıştım. İstanbul'da okumaya mali durumumuz uygun değildi. Atatürk Eğitim Enstitüsü'ne de gidebiliyordum. Ama Ankara benim için sürpriz oldu.

O zamanki adıyla, Sosyal Hizmetler Akademisi, bu alanda ilk yükseköğrenim kurumuydu. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlıydı ve her ay burs alabilecektim. Mezun olunca da, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nda çalışma olanağı bulacaktım.

1971 yılında, Sıhhiye'deki Halk Sokak No: 7'de bulunan binada 7. dönem mezunları olarak eğitimi-mizi tamamladık ve okulu bitirdik. O binanın son mezunları bizdik, okul daha sonra inşaatı biten Keçiören'deki binaya taşındı. Okulun Konferans Salonu'nda, o zaman Sağlık ve Sosyal Yardım Bakan-ını olan Prof. Dr. Türkan Akyol'un elinden diplomamı aldım.

Eğitim süreci içinde, Ankara Hukuk Fakültesi'nden, Doç. Dr. Rüchan

Işık, çalışma yaşamına ilişkin İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku dersimizin hocasıydı. Biz mezun olduğumuz zaman, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olan Atilla Sav döneminde, Bakanlık Müsteşarı olmuştu.

Ancak Rüchan Hoca'yla Bakanlığa girmem konusunda bir görüşmemiz de olmamıştı, onun bir katkısı da. Bakanlık'ta ücret almadan çalıştığım üç ayı aşan süre içinde, çalışırken odasına gittiğimizde, beni tanıştırmaya kalktıklarında, "O benim öğrencim" demişti. Burs aldığım için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nda çalışmak zorundaydım, mecburi hizmetim vardı. Bir yılı aşkın süreyle, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'ndan maaşımı aldım ama bir gün dahi orada çalışmadım. 30 yıllık bürokratik yaşamım hep Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda geçti.

Hocam, Müsteşarım, Prof. Dr. Rüchan Işık'ın, Bakanlık'ta çalışmamı sürdürmem ve mecburi hizmetimin devri sürecine katkıları büyük oldu. Desteği, tüm çalışma dönemi bir yana, hala daha sürüyor. Hocamın yaşamımdaki emeği ve katkısı, bu günlere ulaşmamda önemli bir etkidir.

Ancak benim Bakanlığa geçişimin nedeni ve o süreç çok başka. Sosyoloji hocamız, SBF'den, Köy Enstitüsü kökenli Prof. Dr. İbrahim Yasa olmuştu. Aynı zamanda araştırma hocamız ve araştırmamızın da yöneticisiydi. Yardımcısı da, o zaman asistan olan meslektaş-

mız Ergin Üstünoğlu idi. On arkadaşla birlikte iyi bir araştırma yapmıştık. Ergin Üstünoğlu'nun katkısını da belirtmeliyim.

1970 yılında yaptığımız bu araştırmanın konusu, "Yurtdışına Giden Türk İşçilerinin Türkiye'de Kalan Ailelerinin Sorunları, Ankara Ölçeği" idi. Geniş bir saha araştırması yapıp, 500 örneklem üzerinden, yüze yakını ile görüşüp anketimizi uygulamıştık.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda, Yurtdışı İşçi Sorunları Bölüm Başkanlığı Mayıs 1971'de yeni kurulmuştu, Paris'ten OECD'den gelen Üstün Üstündağ da bölümün başkanı olmuştu. Sekreteri Nermin Alpaslan hanımdan sonra, orada çalışmaya başlayan üçüncü kişi ben olmuştum. Sonra orası Genel Müdürlük oldu. O bölümde üçüncü küçük tuğla bendim yani.

■ Daha sonra İş Müfettişliğine geçtiniz. Bu nasıl oldu?

Aslında bu uzun bir hikaye... Almanca dil kurslarına başlamıştık. Hedefimiz çalışma ataşeliklerinde görev almaktı ancak kurslar devam ederken, birinci sınıf mümeyiz olarak soluğu Van Bölge Çalışma Müdürlüğü'nde aldım.

Oradan döndükten sonra Araştırma Kurulu Başkanlığı'nda çalıştım. Başkanımız, Muammer Eronat gibi bir bürokrat ile çalışmak ayrı bir şanstı. Hasan Ali Yücel'in damadıydı. Arkasından da uzun dönemli, İş Müfettişi Yardımcısı, İş

Müfettişi ve Baş İş Müfettişi süreci geldi.

İş müfettişliği sınavı 1974 yılının sonundaydı sanırım. On arkadaş yazılı ve sözlü sınav sonrası atanmıştık. O dönem başlangıcı da ilginçtir. Çetin Zıylan o sırada Müsteşar'dı, o da örnek aldığım önemli bir bürokrattır. Danıştay kökenliydi. Prof. Dr. Turhan Esener, o sırada Çalışma Bakanıydı, o dönemde müfettişliğe başladık.

Ankara Hukuk Fakültesi'nin, iş hukukunun üç nesli ile birlikte olmak güzeldi. Birinci nesil Prof. Dr. Turhan Esener, ikinci nesil Prof. Dr. Rüçhan Işık ve üçüncü nesil Prof. Dr. Sarper Süzek ile yine ortak çalışmalar yaptık. Bu kişilerle güzel dostluğumuz halen devam ediyor.

Çalışma yaşamına ilişkin konularda, duayen hocalarımız ile duayen yargı üyelerinin katkılarını hiçbir zaman yadsıyamam. Prof. Dr. Münir Ekonomi, Prof. Dr. Metin Kutal, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ, Prof. Dr. Nuri Çelik ve Prof. Dr. Toker Dereli bu işin en iyi uzmanları olan hocalarımızdı. 70'li Yılların sonunda onlarla birlikte de çalıştık. Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman da ayrıca çok önemlidir. Yargıtay'dan 10. Hukuk Dairesi Başkanı Mustafa Çenberci, Yargıtay'da üye olan dada sonra Anayasa Mahkemesi Başkanı Mahmut Celâlettin Cuhruk, Yargıtay Üyesi Ali Nevzat Odyakmaz ve Yargıtay'dan Tetkik Hakimi Ercan Egemen de yargı dünyasından sayabileceğim kişileridir.

■ Çalışma Genel Müdürlüğü görevine nasıl atandınız?

Samimi olarak belirtiyorum, Çalışma Genel Müdürü olmak aklımın köşesinden bile geçmiyordu. Bilmiyordum Çalışma Genel Müdürlüğü'nü. Ben bu göreve, altı hayalet, beş vekalet, iki asalet ve iki yargı kararı ile on beş kez geldim gittim. Yineliyorum, yani on beş kez geldim ve gittim. On beşten sonra ben de yeter dedim. Bu da uzun bir hikaye... Çalışma Genel Müdürlüğü görevine, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak Mehmet Moğultay döneminde başladım.

■ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak sizde iz bırakanlar oldu mu?

Bu konuda üç isim verebilirim. Üçü de benim için önemlidir, farklıdır. İlk bakanım 12 Mart'ın hemen sonrasında Atıla Sav'dı. Sonra gerçek bir sendikacı Bahir Ersoy ba-

kan oldu. Üçüncüsü de, Mehmet Moğultay'dır. Beş sıfır mağlup başladığım ve güzel çalışmalar yürüttüğümüz bir bakanımızdı.

■ “Beş sıfır mağlup” başlamakta ne kast ediyorsunuz?

Genel Müdürlük teklif edildiğinde önce kabul etmedim. İtiraz ettim. Moğultay, o itirazımın gerekçesini ortadan kaldırdıktan sonra, yeniden teklif etti ve “İtiraz konusu kalmadı değil mi” diyerek kararnameyi gönderdi.

Bakan Moğultay o sırada, Prof. Dr. Devrim Ulucan, Prof. Dr. Öner Eyrenci, Prof. Dr. Savaş Taşkent ve Prof. Dr. Murat Demircioğlu ile bir dizi çalışmalar yürütüyordu. O zaman, İLO Türkiye Temsilcisi olan Prof. Dr. Rüçhan Işık da farklı konumu ile bu çalışmalarını izliyor ve önerilerini iletliyordu. Bu ekip içinde, önce dışarıdan, sonra da içinde olarak ben de yer almaya başlamıştım. Resmen bu çalışmaya girmeden önce, Bakan Moğultay ile yapılan toplantılarda da, benim adım geçiyormuş. Genel Müdürlüğüm bile konuşulmuş. Ben bunları yıllar sonra öğrendim.

Bakan Moğultay ile aynı etnik kökenden ve mezhepten değildim. Üçüncü olarak akrabası da değildim. Dördüncüsü, hemşehriliğim, öğrenim veya iş tanışlığım da yoktu. Beşinci olarak da CHP ile bir ilişkim bulunmuyordu, partinin kapısından bile girmemiştim, yani parti desteğim de yoktu. Tanışana

kadar, Bakan Moğultay ile hiç karşılaşmamış, bir tek kelime konuşmuşluğum, el sıkışmam bile yoktu.

Ankaralı gazeteci arkadaşım Sedat Uysal, *Cumhuriyet* başta olmak üzere birçok yayın kuruluşunda çalıştı. Moğultay Bakan olduktan sonra sık sık karşılaştığımızda, "Bakan seni aramadı mı" diye sorardı. Ben de, "Tanımıyorum ki, niye arasın, aramadı diye" yanıtlardım. Meğer birkaç kez Bakan'a ismimi vererek, "Onu yanına al" diye söylemiş. Bakan beni aramayınca da, yanında durarak aramasını istemiş ve özel kalemin beni aramasına ve çağırmasına tanık olana kadar yanında beklemiş. Özel kalem beni arayıp, "Yarın Bakan sizi bekliyor" diye bilgi verdikten bir saat sonra, Sedat Uysal yeniden beni aradı, "Bakan aradı artık değil mi, haydi" dedi.

Bakan Moğultay epey bir süre çalıştıktan sonra, bana Çalışma Genel Müdürlüğü'nü teklif ettiğinde, "Kabul etmiyorum" dedim. Şaşırıldı. Biraz önce belirttiğim öğretim üyeleri ile birlikte çalıştığımız sırada gerçekleşmişti bu durum. Sonra kabul etmedim diye beni eleştirdiler. Saygı duyduğum bürokrat İbrahim Tekelioğlu Danıştay kararı ile göreve yeni gelmişti. O yeniden görevden alınacak ve onun yerine ben oturacaktım. Benim değerlerime aykırı bir durumdu.

Aradan aylar geçtikten sonra, Bakan Moğultay beni yeniden çağırıldı ve "İbrahim Tekelioğlu'nu

Müsteşar Yardımcılığı'na getiriyorum. Kabul etti. Boşalan kadroya da seni atıyorum. İtiraz yok artık" diye görevi belirtti. Başlamam böyle oldu.

Çalışma Genel Müdürlüğü makamı, Tuna Caddesi başındaki binada, eski Çalışma Bakanı Bahir Ersoy'un makam odasıydı. Göreve başlarken Bahir Ersoy'un bir fotoğrafı ile gittim ve o fotoğraf hep masamda durdu.

Bir ilginç yön daha var. 2000'li yılların başında emekli olduktan sonra, Eskişehir'de, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans derslerine gidiyordum. İlk üniversite deneyimimdi, on kadar öğrencim vardı. O dersler için Çalışma Vekaleti'nin 40'lı yılların ikinci yarısında kuruluşuna ilişkin yasasının çıkması sürecinde TBMM zabıtlarını inceledim. Eski İstanbul Valisi ve sonra Milletvekili olan Mustafa Bey, Bakanlığın ve Çalışma Genel Müdürlüğü'nün kurulmasını savunuyordu.

Üstün Üstündağ ile 1971 de Çalışma Bakanlığı'nda Yurtdışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü'nün kurulmasında çalıştığımı söylemiştim. Çalışma Genel Müdürlüğü'nün kurulmasını sağlayan Milletvekili Mustafa Bey, Üstün Üstündağ'ın babası Mustafa Üstündağ idi. Babanın kurduğu Genel Müdürlükte Genel Müdür oğlu ile de bir genel müdürlüğün kuruluşunda görev almak bana çok ilginç gelmişti.

■ Bakanlığın yeni adı ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Önce ben bir soru sorayım: Sosyal Güvenlik ne oldu? Geçen asırda, Çalışma Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı oldu. İki kez ayrılarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik iki ayrı bakanlık oldu sonra yine birleşti. Ve kamuoyu bu durumu benimsedi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı...

Bu yüzyılın başında da, Abdullah Gül'ün Başbakanlığı döneminde, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü gibi birçok benzer hizmet kuruluşları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesi içine

alındı. Bu Genel Müdürlüğün kuruluşunda da epey çalıştım. Daha sonra, Recep Tayyip Erdoğan Başbakan olunca eski haline dönüştürülerek, yeniden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan bu birimler ayrıldı. Şimdi Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde yeniden birleştiriliyor. Madem birleştirilecekti önceden niye ayrıldı?

Bu durumun benimsenmediğini söyleyebilirim. Hele, "Aile" de işin içine katılınca ve bu Bakan'ın izlediği politika sonucu, şimdi yeniden ayrılacağı söylemi sürekli gündemde. 2020 bu konuda yeni gelişmelere gebe diyebiliriz.

■ Bütün bu anlattıklarınız bir anı yazımına dönüşecek mi?

Bu konuda değişik çevrelerden, kişilerden öneriler geliyor. Bunlar son yıllarda daha da arttı. Siz de bu konuda ciddi önerilerde bulundunuz. Ben de "Neden olmasın" dedim sonunda. Çalışmaya başladım. Yazıyorum, bir sürpriz olmazsa sanırım 2020'de yayımlayabilirim.

Bu noktada Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı olmamamı ve Brüksel Çalışma Müşavirliği'ne gitmeme serüvenimi de aktarayım.

Koalisyon dönemi idi. CHP'nin ortak olduğu Hükümet içinde diğer partiden iki bakan, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nı ziyaret ediyorlar. Başka bir Bakan, benimle ilgili övücü sözler söyleyip, Başbakan'ın istemini, beni, Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı olarak değerlendirmek istediklerini belirtiyorlar. Bakanımız biraz şaşırarak, bir gün sonra yanıt vereceğini aktarıyor. Biraz şaşırmış, benim diğer parti ile görüşmelerim ve iletişimim olduğu şeklinde düşünmüş.

Genel Müdür Yardımcısı arkadaşımızı çağırıp, durumu aktarıp, ne oluyor diye sormuş. Genel Müdür Yardımcısı meslektaşım, "Tabii ki hayır diyeceksiniz" diye yanıt verince, Bakan daha da şaşırmış. Genel Müdür Yardımcısı meslektaşım, gerekçesini sıralamış, şöyle demiş: "Kamu işyerlerinde toplu sözleşmesi görüşmeleri var. Yük-

sek Hakem Kurulu üyesi olarak etkili, Asgari Ücret Tespit Komisyonu toplanacak, başkan olarak orada da etkili..." Bu durumun beni ve Bakanlığı bir anlamda, bu etkinlik çizgisi dışına çıkarmak istedikleri gibi yorumunu da aktarmış. Bakan'ın yanıtı ise, "Hayır dersem, İsmail ile direk bağlantı kurup, bu atamayı yaparlarsa, benim durumum iyi olmaz" gibi açıklamalarda bulunmuş. Genel Müdür Yardımcısı meslektaşım, kısa ve net cevabı vermiş, "Gitmez" demiş. Ve Hükümetin diğer iki Bakanı yeniden geldiklerinde, Bakanımız, "Hayır, burada görevine devam edecek" demiş.

Bütün bu görüşme ve gelişmelerden benim haberim yoktu. Sanırım, en az altı ay sonra, tesadüfen bu konuda bilgilendim. Bu sefer şaşırma sırası bendeydi. Bakana sormadım ama Genel Müdür Yardımcısı meslektaşım sordum, "Bu durum doğru mu" dedim. Doğrudu. Bana neden bilgi vermediklerini sordum, sadece gülümsedi, ben de gülümsedim. Doğru yapmıştı ama bana haber vermeleri gerekirdi.

İkinci olay, Brüksel Çalışma Müşavirliği'ne gidemememle ilgili. Bir başka Bakanın dönemi idi, Bakanlık dışından, başka bir bakanlıktan gelen Müsteşar görevdeydi. Benim göreve hâkimiyetimden sanırım rahatsızdı ve beni görevden almak istiyordu.

Müsteşarımız beni bir gün çağırarak, güzel sözlerle Brüksel

Çalışma Müşavirliği'ne Müşavir olarak göndermek istediklerini söyledi. Yönetmeliğe uygun olmadığını ve yabancı dil bilmediğini mi hatırlattım. Yanıtı çok ilginçti. Orada görevli iki Bakanlık yetkilisinin yabancı dilinin iyi olduğunu ve sorun olmayacağını söyledi önce. "Yönetmelik'te de değişiklik

yaptık. Bugün yayımlandı, altı ay süreli" dedi ve bu süre içinde yabancı dil bilmeden de beni atayabileceklerini aktardı. Yönetmelik değişikliğini gördüm. Brüksel'e hiç gitmemiştim. Yanıtım olumsuz oldu. Bu altı aylık süre içinde bu yeni düzenlemeden yararlanan da olmadı.